

Z VÁLČNICTVÍ MINULÝCH DOB.

Z historie České dle Z. Wintra.

Nebude od místa, zmíníme-li se zvrubněji o prachu střílném, jež dle Veleoslavína 'vymyslí si mnich Švare d'abelským vniknutím na záhubu lidskou'.

V době husitské, poněvadž ho bývala veliká potřeba, byl prach drahý a vzácný. Vzdýr r. 1428 konšel pražský zrádnému bohatému mlynáři Martinovi z Nelahozovy vsi, jenž úhlavní nepřítel husitské 'podáváním Iesu po vodě' posiloval, darují život, 'jen aby za ten dar dal 100 kop grošů na zakoupení prachu a 1000 strychů žita.' O prach tedy bylo zle. Také neumívali jím ještě moučce spopřiti při střelbě, jakce ten nehospodárný princ, kolik liber váží koule, tolik že liber prachu potřebí do děla.

Libra prachu stála v druhé polovici 15. věku ještě 15 až 20 grošů; r. 1531 Pardubičané platí za libra prachu 11 grošů; Táborští založili r. 1530 krále Ferdinanda deseti centyřů prachu a počítali za každý centyř 14 kop míšeňských; dali tedy libra králi lacino za 8 grošů totiž.

Lepšího prachu — 'lejtrovaného' — centyř koupil král od Kundráta z Krajků v Mladé Boleslavi téhož času za 10 českých grošů. Naposled čteme r. 1619 v počtech mladoboleslavských, že měřičané za rok vydali za 'prach ručnínej' 101 kopu míšeňskou, libra toho prachu počítajíce po 24 grošů, a též po 30 groších; 'prach hákovniční' byl kupován laciněji, totiž po 15 groších.

Prach ehovali v toncích i měchých, a luntý kupovali na sáhy. Koncem 16. věku byl sáh za půl groše i za groš.

Přes nevyhnutelnou potřebu prachu střelného nebývali zhotovitelé jeho oblibeni. Všude je od strkavých, ovšem jen pro nebezpečnost jejich fomesla. R. 1615 položil spisem v Hradci Jindřichové pračař Daniel stížnost, 'kteřak by mu od primasa bylo poručeno z města na přednostě se vystěhovati.' Ale nebyla stížnost neplatna. Páni konšelé, tentokráte všickni, poručili, aby se Daniel 'pro nebezpečnost' na předmostí vystěhoval.

Neméně neoblíbeni bývali ve všech městech našich sanytrníci, bez nichž pračaři nemohli býti. Bývali neoblíbeni pro smrad a nečistotu své práce. Někteří spekulovali za panování Ferdinanda I. vyprošovali sobě monopol na střílný sanytru. Tak na příklad dán po všech městech r. 1551 Kratošův Gendorlovi takový monopol, řečený monopol 'moče'. Kadaňští do toho monopolu též žalovali, při nakládání 'moče' vzhledu městu se otravuje, čímž nemoc vzniká.

O kolik let dříve — r. 1533 — dává Ferdinand tábor, měšťanovi Janovi Motovic majestát na to, aby 'zemi sanytrů směl na všech královských statech, a obzvláště u Tábora, hledati a strháti', ale aby sanytr prodával před jinými všemi králi nejprve, centyř nejvýš za 4 kopy české. Mimo to propouští král Motovice, že smí kdekoli 'postaviti schránku na nádoby vaření sanytru.'

Tyhle schránky dle druhé polovice století 16. byly ve všech městech, a žádnému nebyly k čistotě. V Praze vrouben byl jimi vltavský břeh na obou stranách, a nekončící stran znečišťování a zanášení vody nářiková. Ovšem byl i z té nečistoty obei důchod. Pražané novoměstští r. 1543 smluvili s Kundratem Kardinalem za ročních 25 kop, že na deset let jen on smí bráti si včude zem a vařiti sanytr, též aby centyř k obei prodával o 30 grošů laciněji než jiným.

Časem pro zlou vojnu tureckou docházely do všech měst rozkazů císařských, aby všecek dobytý sanytr svezčen a prodán byl do 'cykhausa' J. M. Cisařské. Roku 1594 běhal posel po městech z rozkazu zem, v němž bylo: 'Abyste nám hned dnem i nocí psaním oznámili, kolik buť k vaření sanytru, a kolik pračovem, v kterýžto se prach dělá, před rukami jest, a v koliku kotlích neb pánvích sanytr, a v koliku moždřích prach se dělá, a mnoholi sanytrník sanytru, a pračaři prachu každého téhodne nadělati mohou. Kdež pak, jakž jsme zpraveni, sanytrníci a pračaři vaši nad nám výsoce v prodávání nadsazují, ale i ven z země proti záповědi prodávají; o tom J. M. C. vyměřovati hoče, aby se všecken sanytr, což se ráči ve vašem království nadělá, do cykhausa na hrad Pražský skupoval. Zatím z důhodů obeených aby za centyř pražský po 13 kopách míšeňských, při čemž dobře zůstati, ani i dobrý výdělek na tom míti mohou, dávali. Sanytr aby byl dobrý a vyletovaný. Kdo dá nevyletovaný, na hrdle trestán býti má. Nářičte to při spolusousedě, jestližby sanytrníci v domích nebo jiných gruntích prst nebo zem příhodnou kopati chtěli, aby jim v tom žádné překážky nečinili, nebo jim to bez škody, a místo země vybrané jinou prst navazeno býti má.'

Když očekávali na nepřítel, obsadili měšťané nejprve baštu, která bývala v starých dobách všude na blízkém u města vrchu. Tyto baštíčky i dobře ohražené, z nichž měla hlídka obezřáti kraj, zašly v 16. věku dokonce. V Berouně taková bašta čtyřhranná, na Městské hoře stojící, spadla sama sebou r. 1510, a měšťané více jí nevyzdvihli.

Druhého bylo, že kde jakou zbraň, kamení, klády vynesli na obrubu zdi, aby tím vřim nepřítel byl vítán. Smůla nosena na vaty, aby vrouel jsoue, lita byla s podsebití a od lekadů dolů na outočníky. R. 1513, když chystali se Pražané k outoku na Hrad, 'kancelář s Bernartem, starým minemajstrem, ponceoval až do pěti hodin, a na stroji všelikou střelbu z hákovnic, z tarasnie, ručnie, z srubnie, i z děla frankštejnského po parkáních, baštách, věžech, a kdekoli bylo způsobeno; i kamení, kteréž přivezli, to kněž, žáci, ženy roznášely, kam jim bylo ukázáno.'

Takž se tedy chystali na Hradě vítati hosty, kteří nepřišli. Třetí byla, že buď přijímali, nebo vyháněli ty lidi panské i nepanské, kteří přišli do města přehránit se; nejobyčejnější mlynáři ze samoty přibíhali do města, tu a tam i zeman z tvrze přibíhali s rodinou, aby ho měšťané ochránili. Bylo-li vše, urození sousedé za městskou ochranu i písemně žádávali. Hájně listů takových čláti jest v listách města Trutnova. Tu prosí r. 1608 Max Rašín z Rymaburka Trutnovany, poněvadž prosyděho o vřechání lidu u Čáslavi, 'že mi to přátelství prokazati ráčíte, bych

za některý den v městě Trutnově pobýti a s svou nejmilejší manželkou a dítkami milými u některého dobrého člověka svůj ložment, toliko světlnici jednu a komoru jednu a nějaký sklep, též maršala, jmíti mohli! V době bitvy bělohorské rozsypano se takových listů nejvíce. Tu jeden utíká do města před 'freibeytery Poláky', druhý před Španěly, třetí před sedláky, 'pro jejichž nezbednost zde bezpečno není.'

Konečně ze strachu nepřátelského odehali všecken lepší dobytek měšťané do lesů a sežali, byla-li doba na to, obilí, třebaž by do nedozrálo. V husitské válce Plzeňští jedenkrát požáli honem obilí nezralé 'a svezče do města, snášli je po ulicích a náměstí na slunci a větru, čímž poněkud dozrálo.'

Když přišli nepřátelé, jali se nejprve obléhati, pak útočiti. Založili praky a hrubě samostřily, z nichž do města lítaly velké kusy, balvany, vystřelovali šipy zvící trámů, šipy sárné; střelci z houfnice a z kartounů koule kamenné, železné i 'ohnivé'; při tom vyplývali příkopy zemí, břevny, otepni.

Obléhaní zase dříve, ve zdech vystřílené, sypali šetrkem a hojem. Byli-li příkop již poněkud zasypán, hnali se nepřátelé se febíčky; na nich slézali zdi, jimi zdi podkopávali. S hůry házeno, lito, stříleno.

Na příklad Plzeň dohývali Husité se všim úsilím, 'útoky avš obnouvěje a z děl asi čtyřiceti, ze zvonoviny ulitých a okolo Plzně rozostavených, koulemi kamennými do města střelíce.' Mezi jednotlivými útoky krátili sobě obležení také čas tím, že nepřátelům jako mythičti hrdinové nadávali. Tak volali Plzeňští se zdi po Husitech: 'Přijdouliť sem po druhé, žeť my se jich jako psů natěpeme, ne meci, ani střelbami, ale kamením a palicemi, a poslám je vtevěz, ať snědí et cetera.'

Siroťci Žizkovi, dobyvatelé r. 1425 Litomyšle, vedli si takto: 'Ouprkem se dvou stran na hrad outok učinili s nevysovitelným hlukem a řvaním strašným; však od vojvka biskupa byli šipy a kamením odháňeni. Příkopy pod zdi místem zahavovali, jinde přes ně dlouhé drávy kládli, k zdem se dostavše je podkopávali a na ně žebříky házeli i také jeden druhému na ramena se stavíte, vrchní zdi dopiditi se namáhali.'

Za zmínku stojí prazvláštní způsob husitské doby, jímž chtěli Pražané dobytí Karlštejna. Vozili na něčistoty ze záhodů pražských, od čehož bránili se obležení vřnem nehaseným.

Kterak město nočním přepadem zveho, toho pouěný příklad podal Jiří Poděbradský, jenž r. 1448 vyrval Menhartovi Prahu.

Jiří přibral se s houfy svými tichým duchem až k Vršovicům. Na Vyšehradě hlídalo bránu 6 sousedů, brauný byl Běhovský, hejtmán vyšehradský Rabštejn hlídal u Botiče s Vaňkem konšelem staré rady. Co tak oba hlídají a hovorem se baví, 'tehda někdo uoi nli okřik: Nepřítel na Vyšehradě! A ihned trubači nepřátelští zatřubili. Když počeli zvoniti u sv. Štěpána k šturmu, přišel k Běhovskému brannému Šimon Čechová, a řka: Máš-li co lidu u brány? Řekl: Nemám než teď několiko sousedů, jeď pro Rabštejnu, ať mi sem lidu přidá. Pak Rabštejn přišel psěky a řekl: Nezavírej brány, až já více lidu přivedu, a čel a přivedl smad 14 člověkův, a tak jich mohlo všech býti mezi mostem a bránou až na dvaceti člověků. I tázal se Rabštejn: Máš-li koho na zdi bílá? A Běhovský řekl: Mám dva sousedy, Michala a Štěpela. I řekl: Mizeš-li jim svěriti? Běhovský řekl: Jinak ne učiní, než, cožť řka, jako dobrí lidé! I zavolal Běhovský na Michala, a tázal se jeho Rabštejn: Styšá-li, co v Podole? A řekl: Neslyším, než že psi štěkají!'

Tať byla tedy posádka a obrana Vyšehradské brány r. 1448. Když pak Rabštejn poslal Michala po zdi ku královu dvoru pro více lidu a sám sibi přivěsti 'asi na dvě stě střelců', zůstala ona hrstečka lidí bez vůdce sama u brány, a fortay nedaloké nevhala bez dohledu.

A v tom právě byl zdar outoku Jiříkova. Tu fortay promluvil jeho lid. Rychtář Michal 'slyši, aus lámají zed' s oně strany Vyšehradu a fortay, ale že tua bylo, nemohli viděti; já blíž před sebou nemohli zavolat: Kto jest tu? A on řekl: Já jsem! A on Michal řekl:

Či si? A on řekl: Svoji sme! I řekl Michal k svému tovaryši Štěpeli: Zajisté nepřítel sú, pojďme chutně, dajme vědět k bráně, abychom zvěděli, kto sú. A v tom ihned na fortay trubači nepřátelští zatřubili, a nepříteli, jedni po zdi, a druzí po zemi, Vyšehradem běželi k bráně, křičíce: Zabí, hr, zabí, Kunštát a Hradee, hr! Běhovského porazili, a šest jich po zdi běželi po Michalovi skrze dům Štěpela, on se jich v domě skryl, a do brány vskočili, sousedy bíli a jímali, most sekýrami vyrazili, skobu srazili a tak se brány zmocnili. Těmi slovy svědčili o přepadu očití svědkové, a proto jsme sem pojali prostou jich líbu radě, ji, nežli její historické zpračování. Osm let před tím Koldovi, držitel Náchoda, a jiným tovaryšům, navedeným na to od konšela Blámy staropražského, nezdaril se letný a noční vpád do města.

29. července r. 1440 vnikli do Nového města skrze mříži, kterouž zavřala se dřva ve zdi městské pod Horskou branou, kudy voda pouštěla se do příkopu. 'Šli k starému městu k bráně, ježto pustle Odraňá, a tu volali, aby je pustil brauný, že vezú ryby panu Blámovi, aby jim nezemřely. A když žena branného odnykala zámký u brány, vyhlédla dūrú ven i uzřela mnoho lidu braní oděného. I muž vstav, ihned činil okřik na ně, až oni potom okřiku zase běželi k dřevě, kudy byli vešli. Pro tento pokus zrádný jsou pak mnozí trestáni, někteří i sřati.

V 16. věku městských zdi nepřátelstkyi outoky stěžovano nebylo. Teprve století následující přineslo strachy a brzy i outoky, a přimělo měšťany k všelijakým obránám. Litoměřičti r. 1608 zapali sobě do knihy: 'Jakož třehtio času nebezpečných veliké roztržitosti na mnoho místech od lidu eziho škodlivého válečného se dějí, i poněvadž některý centyř zvonoviny před rukama jest, z té se nějaký kus zhotoviti a sliti může, a jiz s jedním dobrým člověkem, kovářem z Roudnice, najednou, a nad tož, pokudžby kdo z pánu sou sedlo, buď starý moždř, neb jinou nádobu a pomoc k tomu nčinití ehtěl, toho se při dobré vůli jeho pozstavuje. A také hned spolu usnášejí se, 'aby na věze a při branách pro nebezpečností ohně a jině zlé případnosti dostatečně všecko osazeno bylo, a brána Či mřská avš dokonce na čas zamčena byla.'

V Hradci Jindřichově 1610 podobně mají starosti, kterak uvítati nepřítel se zdarem. Nejprve a by bylo dosti prachu. 'O prach a jinou munici páni se postarati mají, a pračaři, aby prachu jinam neprodávali a nezanášeli, poručí.' S branami a zdi bylo hůře, bylyté na zlé míře. 'Co se zdi městských tak rozvalených dotýče, poněvadž v zimě se stavěti neuváže, dá-li pán Bůh, z jara město opraviti a ohraditi se má.' I tu smluveno, že ve zlé chvíli jednu neb dvě brány zavazou rumem docela, jakž to dělávali za stara. Tož tak učinili Plzeňští proti Mansfeldovi, že Maleškovu bránu zazdili honem a druhé dvě osadili vojskem.

Ale dosavadní způsob obrany v třicetileté válce již se jevil býti nedostatečným. Jako druhy vojna husitská, tak teď válka třicetiletá byla školou, z níž vyvinulo se nové město obrňování a obhajování.

CISTOTNOST U ZVÍRAT. O'myti se v pravém tohu smyslu slova lze u zvířat za přírodných okolností jen málokdy mluvit. A přece jen rozliánjeme zvířata čistotná od nečistých, dle toho, jak davedou hleděti si a dbáti svého zevnějšku. V první řadě jsou to ptáci, z nichž někteří a vlastně velmi mnozí jsou zvláště horlivými nadšenci koupeli. To můžeme pozorovati zejména dobře os našem vrabčáku. Holubi mají rádi lázně došřovou a skřivani a chocholouši spokojí se koupáním na silnicích. Jest ta vřosená či vyprostovaná náchylnost k čistotě? — Ždá se, že ano to ani ona. Jistě však přispívá k této ptačí zálibě vlastni jejich vysoká temperatura, která se skoro rovnu lidské teplotě za horečky. Někdy na místo lázně nakře nastupuje lázeň písečná, která jim stejné lahodi a stejné dobře vyplní svůj účel. Kdo pěstuje drabě, ví zcela jistě, že k nešytnostem u draběch náleží i písečná lázeň, jejímž rozkošem se drabě odřává s nadšenou horlivostí.

stí. Z ostatních zvířat jenom málokterá myjí se vodou. Zvláštni procedura obřatovací provádí slon. — Ten svá mláčata ponořuje do bláta a kalu a skorem bychem mohli říci, že je drhne, aby byla čista, nabež je oplachuje vodou. Jiná zvířata za vysoké teploty ráda se po zemi válejí, nahražující tím lázeň mokrou. Jsou to zvláště nosorožci a buvolové, psi a tygři. Váleň ovšem není mytím, poněvadž zvíře po něm bývá špinavější nežli bylo prve. Konečně, jak známo, jsou také zvířata, jež se lžají. — Patří k nim kočka a myš a jejich přibuzenstvo; největším horlivcem však pro tento způsob jest opice.

MÍRUMILOVNÝ PARDAL.

V některých krajinách Mexika pokládají domorodci pardala za svého přítele. Za zastřelení jaguara placena je bohatě vyměřená odměna, téžkou pokutu musí však zaplatiti, kdo usmrť pardala. Jaguar je tudíž téžkou pohromou pro majitele stád dobytka, pardal neupadne však tato nikdy, nýbrž živi se jinou zvíř, v případě nouze také králiky. Mezi domorodými Mayi jsou v oběhu mnohé směsné historky o dobromyslném pardalovi. Tak mladý syn jistého vaquera (hlídače) v dobytčí ohradě v Yucatanu ležel jednoho dne v zemi obvyklým způsobem na pokrají ploché střechy chýše v blízkosti cesty dobytka ku pastvě. Tu uzřel některé z těchto kusů blížiti se k ohradě ne v úzkostlivém útoky, nýbrž klidným krokem, jakoby byly někým ze zadu hnány pohodlně ku předu. Věděl, že je to neobvyklá doba ku hnaní zvířat domů a čekal, že otec půjde kolem něho a sdělí příčinu toho. Konečně objevil se pastýř stáda, ne však jeho otec, nýbrž mocný pardal. — Pln úzkosti a údivu zůstal chlapec zticha na svém místě a velká kočka cupala jen tři kroky od něho klidně kolem. Pohlédla ovšem na něho, ukázala své hrozné bílé zuby a zasadila chlapec také eitelnou ránu ohonem. Pak vystoupil pardal na malý skadnatý kopec, na kterém zůstal státi několik minut a hleděl klidně na blízkou plantáž. Po ukonění své zvědavosti vrátil se dřívější cestou a když cupal kolem stále ještě na téže místě skrčeného chlapce, ukázal mu ještě jednou zuby a dal mu jako na paměťnou ještě jednou ránu ohonem. Po té zmizel, aniž by si dále všiml chlapce, v sousední džungli.

Nejmodernější na jižní straně města Reznický a Uzo-nářský závod vinnorů v 6. 1401 Jižní 16. ul. CYRILL HRŮMEK Čestný maso, jehly i všelijaké umělecké výrobky a všecko dráběné se dávká. Zavolejte tel. Douglas 1316.

FONOGRAFY České rekordy, rímování a zvlášť váni obrněb. Dřicinné síci stroje. — Vše k dostání u — 43 JOHN HOFMAN 1246 Jih. 15. ul. OMAHA

Krajovojský závod vlastní E. SAMUEL v číle 1420 William ul. Obřeky od \$18.00 vzhůru. 3-2

6 1/2% PRVNÍ Markyče NA PRODEJ Na nové domovy obnůbíl 3300 do \$2,500. Píste nebo navřivte AMERICAN SECURITY CO. 17. a Douglas St. OMAHA

Pěkně zařizený HOSTINEC — vlastní — Frank Semerád 16. a William ulice Omaha, Nebr. Vřtečný Metzův ležák, jakož i pravě importované pizečské stále na čepu. Korbelova vína a nejlepší lihoviny prodává i ve velkém. — Chutný zákusek stále při ruce.

Dr. Chas. Rosewater český léknř Úřadovna: 210 Bee Bldg., OMAHA. Ord. hodiny — 11 do 12 hod. dopel.; 2 do 4 odp.; 5:30 do 6 odp. V neděli: 10 do 12 hod. dopel.

Kavárna a Restaurant SLAVIE Pravá česká kuchyně. Krajanům zavřivším do Omaha mohou poukázati čistými pokoji. Vše úplně nové zařizeno. Proti 'Pokroku Západu.' FRANK BOUTIN, majitel.

FRANK YUN vlastní číst a hojně zásobený reznický a umělecký obřokod V ČÍLE 2206 JIŽ. 16., OMAHA. Bohatý výběr čerstvého masa, nejlepší jakosti a za ceny nejlevnější. Veškeré výrobky umělecké též se té nejlepší jakosti. Obřednávky možno učiniti telefonem: Douglas 3422.

DOBŘE PIVO JEST ZNAMENITÝ LĚK FREMONT BREWING CO. FREMONT, NEBRASKA. vyrábí a lahvuje Plzeňské pivo. Co se týče chuti a jakosti, jest nejlepší importovanému. Součástky tohoto piva, nejlepší slad, dělán z nejlepšího ječmene v našem pivovare a pravý český zatecký chmel jest používán. Obsahuje 3 procenta líhu a jest doporučován mnohými lékaři. Cheče-li sobě pochutnati, obřednejte sobě jednu bednu.

NOVĚ ZALOŽENÁ ČESKÁ SPOLEČNOST Bohemian Music Co. MALO- I VELKO-OBCHOD PIANY a všemi různými hudebními nástroji nejnovější system elektrických pian Realitně druby a ceny. Zvláštni pozornost věnuje se obřednávám pítováním. Za všecky nástroje se ručí. Odhobněli a 25-letá zkušenost. F. W. Hodek, pres. — Chas. Sappé, sez' y., Chas. M. Nopodal treas.

MACH & MACH —SUBNÍ LĚKÁŘI— 3. pos. Paxton Bl., 16. a Farnam ul. Tel. Doug. 1085. OMAHA, NEB. Nejlepší zařizená zubní lékařská obředovna ve stitovské pěstě. Nejmodernější pomůcky. Práce prve třídy. Ceny mírné.

HULSE & RIEPEN 18. a Jones ul. Pohrobniči a Balsamovači Veškeré naše obředba jest prve třídy a spolehlivá. Rakve prodáváme se pomůckou levně ceny. Za uspokojení ručíme. Neopouštějte místa.—157

Modní svět.

1189 — Zástěra pro děvčátka. Střih v 5 velikostech: 2, 4, 6, 8 a 10 roků. Vřaduje 1 3/4 yardu 36. paleové látky na velikost 6 let. 1384 — Šaty pro děvčata. Střih ve 4 velikostech: 6, 8, 10 a 12 roků. Jest zapotřebí 3 1/4 yardu 44. paleové látky na velikost 8 let. 1390 — 'Middy' šaty pro slečny a útlé ženy. Střih ve 3 velikostech: 16, 18 a 20 roků. Vřaduje 5 1/2 yardu 36-paleové látky na velikost 18 let. Sukně při dolení okrají měří asi 2 1/4 yardu. 1393 — Šaty pro dámy v mateřství. Střih v 7 velikostech: 34, 36, 38, 40, 42, 44 a 46 míry přes prsa. Jest zapotřebí 6 3/4 yardu 44-paleové látky na velikost 36 pale. Sukně při dolení okrají měří asi 3 1/4 yardu.

Kadý, kdo sobě přepřáhl na některé z našich listů, obřel jeden možná vzorek střihů špič stáru. Další vše ky za 10c jeden. Uvoacuňujeme naše obředřatela, aby při obřednávce vřechatřích neopomněli sděti mimo naznačeného žla, jest míra sáč státi.